פרק ח' משנה ו'

א] מדה זו אמורה בכוהנים ובלוים ובישראלים, יש כאן ג' פירושים:

א. הרמב"ם פי' [וכ"ה ברע"ב] במשנה הקדומת ראינו שצריך ליתן מעשר עני כדי שבעו כשיעור ב' סעודות מדה זו אמורה בין כשעל הדה כהן בין כשהוא לוי וכו' ועי' תיו"ט מההחידוש בזה, ועי' משנ"ר שביאר דהנה בכל מתנות עניים כתיב בקרא שזה ניתן 'לגר ויתום ואלמנה' ולא הוזכר באחד מהם לתת ללוי, אבל במעשר עני לישנא דקרא ובא 'הלוי' והגר וגו' ופשטיה דקרא משמע שמעשר עני ניתן או ללוי אפי' הוא עשיר או לעני [והטעם מבאר במשנ"ר די"ל שבשנה זו דין המעשר עני הוא כמו המעשר ראשון שזה ניתן ללוי גם המעשר עני ניתן ללוי] וממילא אם זה מתנה ללוי בשנה זו לא יצטרך הלוי להפריש מעשר עני כיון שבלא"ה הוא שלו [לא דמי למעשר ראשון שצריך להפריש מעשר ראשון אף שהוא שלו – כדי שיפריש ממנו תרו"מ] וזהו דקמ"ל מתני לא כך מדה זו שצריך ליתן מעשר עני הוא בין על הישראל בין על הלוי בין על הכהן דהינו שגם לוי צריך להפריש מעשר עני ולתת לעניים וגם לתת לו כדי שבעו, כי באמת מעשר עני לא ניתן ללוי [אם הוא עשיר] ומה שאמר קרא שזה ניתן ללוי עיי' רש"י פ' כי תבוא דסכינא חריפא מפסקא מע"ר ניתן ללוי – ומע"ע לגר וליתום וכו'.

ב. הר"ש פי' שזה לא קאי על בעל השדה רק על העניים שמדה זה שצריך לתת לו כדי שבעו הוא בין כשהעני כהן לוי או ישראל וק' פשיטא, ועי' תיו"ט שביאר דס"ד כיון שיש להם תרומות ומעשרות לא נתחייב לתת להם ממעשר עני כדי שובען קמ"ל [והינו עכ"פ כשבעל שדה זה נתן לעני גם תרו"מ אז יוכל להשלים אתץ הכדי שבעו מהתרו"מ] שצריך ליתן מהמע"ע בלחוד כדי שבעו, - יש עוד פי' של המשך חכמה שזה יכול להיות גם הסבר בד' הר"ש: תנן לעיל בסוף המשנה שאר כל הפירות אמר אבא שאול כדי שימכרם ויקח בהם מזון שתי סעודות, והנה סעודה לכהן ולוי זול יותר דיכול לקנות ב"ס מתרו"מ שהוא זול יותר [וכן לוי יכול לקנות מע"ר זול יותר למ"ד מע"ר אסור לזרים] קמ"ל מדה זו אמורה גם בכהן שצריך ליתן כשיעור ב"ס של חולין וסיים הטעם בזה: וזה מושכל שלעני נותנים דבר שיהא בו כדי נתינה בדבר שאינו צריך ליזהר בו לאכלו בקדושה.

ב] ג. הרא"ש פירש שכשנותן לו לכהן תרו"מ או מע"ר ללוי נותן כשיעור כדי שבעו כמו במעשר עני, וכ"ב בתורי"ד קידושין נח: גר"א וומל"מ פ"ו ממתנו"ע ה"ז, מבואר בדבריו חידוש שכי היכי שבמעשר עני יש הלכה לתת לו כדי שבעו, והנה בפשוטו אין הכוונה שצריך "להפריש" כשיעור כדי שבעו דבשלמא בתרומה אולי שייך אבל מע"ר שיעורו קצוב עשירית, אמנם הכוונה וכ"מ במל"מ וכן פי' רעק"א כאן שוודאי שמפריש כדינו תרומה חיטה אחת מדאורי' או א' מחמישים מדרבנן רק כשבא לתת לכהן אם יש לו כמות של כדי שבעו [כגון שהאחד מחמישים יש בו כשיעור נתינה או שהפריש כמ"פ ויש לו מתרומות קודמות כמות גדולה] אז צריך ליתן לכל כהן שיעור חשוב כדי שבעו כמו שהדין כן במעשר עני [אך עי' רי"ד שם שמשמע שצריך להפריש 'כשיעור כדי שבעו' ונ"מ שגם כשזה יותר מאחד מחמישים צריך להפריש כדי נתינה וזה חיוב דאורי' ועדיין צ"ע וע"ע נוב"י יו"ד סי' רא'].

ג] לשיטה הנ"ל משמע שכמו שלגבי מעשר עני יש הבדל בין מתחלק בגורן למתחלק בבית שבמתחלק בבית אינו נותן כדי שבעו ה"ה בתרו"מ רק במתחלק בגורן נותן כשיעור שבעו, וזה חי'.

ד] לשיטה הנ"ל מה המקור בשלמא במעשר עני יש מקור מ'ושבעו' הכתוב בפ' מעשר עני אבל בתרו"מ לא כתוב כן, ועי' מל"מ שם שכ' שלשיטת רש"י עירובין כח. שהמקור של כדי שבעו נלמד מקרא דנתינה ניחא אך עי"ש שתמה [הובא בשיעור הקודם] – ובעיקר שיטה זו עי' מל"מ שם שתמה עוד מתוספתא פאה אין פוחתין לעני בשנת מ"ע מחצי קב חטין או קב שעורין בד"א על הגורן אבל בתוך ביתו נותן כל שהוא ואינו חושש <u>ושאר מתנות כהונה ולויה נותן כל שהוא ואינו חושש</u> ע"כ וצ"ע

ה] מבואר במשנה שאם בע"ה רוצה לשמור את המע"ע לקרוביו העניים א"י לשמור הכל רק מחצה לקרוביו מחצה לעניים [ונח' בירושלמי האם מותר לו לשמור חצי לקרוביו אף שלא יישאר בכדי שבעו לעניים שכאן], ועי' מהרי"ק ע"ד הרמב"ם פ"ו הי"א שדין זה שאסור לו לקחת את המע"ע לקרוביו הוי רק במע"ע המתחלק בגורן אבל במע"ע המתחלק בבית שם יכול לתת הכל לקרוביו ומובן מאוד דכיון שיש לו בזה טוה"נ [עי' בשיעור הקודם] יכול ליתן למי שרוצה.

ו] הנה המשנה אייירי במע"ע הניתן בגורן, ובדין צדקה או מעשר כספים של אדם האם יכול לתת לקרוביו העניים, עי' ב"י יו"ד סי' רנא' שגם בנודר לצדקה הדין כן ז"ל דמכאן אני למד אדם שנדר צדקה יכול ליתן לעניים קרוביו עד חצי מכל מה שנדר, וע"ע פ"ת סי' רמט' ז"ל מעשה בא' שהשיא בנו לבת ת"ח והתחייב ליתן להת"ח בכל שבוע ג' זהובים שיזון הזוג על שולחנו שש שנים כדי שילמד הבן אצל חותנו הת"ח הנ"ל והן עתה כבד עליו הדבר ורוצה ליתן זאת ממעות מעשר. והעלה דאם מיד בשעת נישואין היה דעתו לשלם ממעות מעשר ש"ד 'ומ"מ מהיות טוב יחלק המעשר ויתן חציו לעניים דעלמא וחציו לבנו', ועי' דרך אמונה פ"ז ממתנו"ע בציוה"ל ס"ק רמז' בשם החזו"א רק שהחזו"א הכריע שאם הוא נצרך ביותר יכול לתת הכל ממעות מעשר.